

Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль : ТНПУ, 2018. № 2. С. 164–169.

2. Калаур С. М. Психолого-педагогічна характеристика інклюзивного підходу як основи для організації освіти дітей з особливими потребами. *Гірська школа Українських Карпат. Наукове фахове видання з педагогічних наук*. 2017. № 16. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». С. 58–62.

3. Лучик С. Д., Лучик В. Є. Розвиток інклюзії у вищій освіті. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції*. м. Кам'янець-Подільський : Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. 2020. С. 19–21.

4. Малишевська І. Актуальні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. №13. С. 205–211.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/800-2019-p#Text>.

Віктор Кавецький,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти
Тернопільського обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для ефективної організації освітнього процесу в умовах воєнного стану необхідно переосмислити особливості професійної діяльності педагогів через призму реалій сьогодення. В Законі України «Про освіту» педагогічна діяльність визначається як інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника, або самозайнятої особи, у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних

компетентностей [1]. При здійсненні професійної діяльності в нинішніх умовах слід розставити відповідні пріоритети при виконанні поставлених освітніх завдань. Так, в рекомендаціях Державної служби якості освіти наголошується на реалізації гнучкого підходу до організації роботи школи та реалізації освітнього процесу так, щоб він був комфортним і нетравмивним для дітей та педагогів. Тож доцільно акцентувати увагу, насамперед, не на академічних успіхах здобувачів освіти а на підтримці і нормалізації їхнього психічного стану. Також рекомендується зменшити кількість занять на день принаймні вдвічі, порівняно з навантаженням під час дистанційного навчання в мирний час. Решту часу необхідно присвятити роботі в асинхронному режимі:

- спілкування у месенджерах;
- робота з онлайн-ресурсами;
- виконання дітьми вправ та завдань, що передбачають психологічне розвантаження, техніки врегулювання емоційного стану тощо.

Важливо надавати перевагу проблемним, пошуковим, творчим методам роботи. В умовах війни бесіда або діалог кращі за інструкції чи розповіді, а творче завдання — за вправи [4]. Останнім часом в освітньому процесі важливе місце зайняла така ефективна форма робота як підготовка учнями різноманітних проєктів. Тож доцільно учням розробити і реалізувати проєкт, який буде актуальним у нинішній ситуації. Наприклад, це може бути волонтерський проєкт з допомоги внутрішньо переміщеним особам або захисникам Вітчизни.

Оскільки використання групових, колективних форм роботи є ускладненим в умовах дистанційного навчання, варто також робити акцент на дискусійних, партнерських варіантах і формах актуалізації опорних знань та закріплення теоретичного матеріалу, що сприятимуть розвитку актуальних соціальної та громадянської компетентностей [4]. Формування соціальної компетенції в умовах воєнного стану означає забезпечити спроможність

особистості гнучко орієнтуватися у постійно змінних умовах, що можуть бути навіть екстремальними, а також ефективно взаємодіяти з соціальним довкіллям, здатність захищати та піклуватися про права, інтереси та потреби людини і громадянина, держави й суспільства. Особливої ваги набуває формування патріотичних почуттів у дітей та молоді, розвиток готовності до активної участі в суспільно-громадських процесах.

Для того, щоб вчитель ефективно реалізував поставлені завдання в умовах сьогодення, необхідно розставити пріоритети у відповідних складових психологічної структури педагогічної діяльності, до яких відносять:

- мотиваційно-ціннісний компонент – готовність до діяльності та постановка вчителем цілей і задач;
- виконавський компонент – вибір і застосування засобів впливу на учнів;
- контроль-оцінний компонент – контроль та оцінка своїх власних педагогічних впливів, тобто педагогічний самоаналіз [3].

Як було зазначено вище, одним з пріоритетних освітніх завдань в умовах воєнного стану є нормалізація психічного стану здобувачів освіти, відновлення емоційної рівноваги та підвищення стресостійкості. Тому важливо самому педагогу демонструвати впевненість, спокій та врівноваженість, налаштованість на конструктивну взаємодію, щоб власним прикладом демонструвати доречні моделі поведінки. Також, обираючи методи роботи, важливо пам'ятати, що діти можуть бути обмежені в ресурсах для виконання поставлених освітніх завдань. Тому при проведенні дослідно-експериментальної роботи необхідно зважати на наявність чи відсутність необхідного обладнання. Домашні завдання, що передбачають виконання навчальних завдань із предметів, варто звести до мінімуму. Вчителі можуть це регулювати залежно від ситуації, емоційного стану та потреб дітей [4]. При оцінюванні навчальних досягнень учнів слід обов'язково враховувати те, чи були можливості в даного учня повноцінно

виконати поставлені завдання. Оцінка має виконувати, насамперед, стимулюючу функцію, що заохочуватиме здобувача освіти до пізнавальної діяльності.

При аналізі психології особистості вчителя виділяють ті особливості, риси, прояви особистості, які відповідають вимогам професії, забезпечують успішне оволодіння повноцінною педагогічною діяльністю, тобто набувають професійно-педагогічну значущість. У цьому контексті важливою є педагогічна (професійна) спрямованість особистості вчителя – інтерес до педагогічної діяльності, здатність нею займатися та емоційне ставлення до діяльності (любов, задоволення, інші потреби). Саме високий рівень сформованості цього компонента дозволяє вчителям навіть в умовах воєнного стану налаштовуватися на конструктивну працю, створювати емоційно наповнене освітнє середовище задля стимулювання і мотивації усіх учасників навчального процесу до ефективної комунікації.

О. Никитенко, до професійно значущих якостей сучасного педагога відносить такі:

1) особистісно-етичні: гуманізм, уважність, дисциплінованість, доброзичливість, вимогливість, товарицькість, об'єктивність, самокритичність, висока моральна культура, загальна ерудиція, любов до дітей;

2) індивідуально-психологічні: ясність і критичність розуму, емоційна чуйність та стійкість, культура темпераменту, об'єктивна самооцінка;

3) педагогічні: високий рівень професійно-педагогічної підготовки, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і дітей, педагогічний такт, почуття гумору, прагнення до науково-педагогічної творчості, культура і виразність мовлення [2].

До цього переліку варто додати врівноваженість педагога, що визначається як здатність контролювати свої вчинки в будь-яких педагогічних

ситуаціях. Ця якість особливо яскраво проявляється під час організації навчання в умовах воєнного стану. Зокрема, при оголошенні сигналу «Повітряна тривога» під час навчальних занять, важливо, щоб педагог впевненим, спокійним тоном озвучив для здобувачів освіти відпрацьований алгоритм дій у такому випадку і домігся його виконання. Також вкрай необхідною якістю в сучасних реаліях є здатність педагога не губитися в екстремальних ситуаціях – уміння оперативно приймати оптимальні рішення і діяти відповідно до них, слугуючи таким чином взірцем для наслідування для здобувачів освіти. Особливо важливо вчителю в цих непростих умовах проявляти педагогічний такт, за допомогою якої він у кожному конкретному випадку застосовує до учнів найефективніший спосіб взаємодії. Наприклад, для зниження тривожності у здобувачів освіти надати можливість їм висловитися, розповісти про свій настрій, про те, що їх турбує. Дозволяючи учням проговорити свої емоції і почуття такий педагог після емпатійної підтримки обов'язково спрямує їхню увагу на маленькі перемоги, сильні сторони, гарні новини, навчить учнів їх самостійно помічати.

Звичайно, усі професійні значущі якості педагога виявляються у їх сукупності, що дозволяє йому діяти як цілісна особистість і ефективно розв'язувати освітні завдання навіть в надскладних умовах.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Никитенко О. Професійно-особистісні якості як основа виховання майбутніх учителів. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2013. Вип. 27. С. 33–45.
3. Розенова М. Психологія педагогічної діяльності та психологія вчителя. URL: <https://osvita.ua/school/method/psychology/1755/>
4. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyu-organizuvati-svoyu-robotu-p/>